

Otkrivanje dragocjene vrijednosti oprosta

Ivan FUČEK

Sažetak

*Ovim člankom autor ističe važnost otkrivanja dragocjene vrijednosti oprosta kao predmeta katoličke sakramentologije, što pripada u problematiku sakramenta pomirenja ili pokore, kao završetak njegova procesa. Pitanje oprosta u Katoličkoj crkvi doživjelo je kroz povijest razne oblike u primjeni i mnoge kontestacije. Papa Pavao VI. na zahtjev Drugoga vatikanskoga sabora temeljito je reformirao način stjecanja oprosta apostolskom konstitucijom *Indulgentiarum doctrina* (1967.). Ta izvrsna obnova ipak je poprilično zanemarena u pastoralnoj praksi. S najavom Jubilarne godine 2000. Ivan Pavao II. probuđuje novo zanimanje za oprost. Autor ovog rada želi osvjetliti teološki i uputiti pastoralno u praksu oprosta, ne samo u vidu Jubilarne godine nego u cjelovitom svagdašnjem kršćanskom životu. U pet dijelova prikazan je povijesni kontekst problema o oprostima; prikazane su bitne zasade vjerske istine o oprostima; četiri povlastice »djelomičnoga« oprost; razne povlastice »potpunoga« oprost. Time je odgovoreno na osnovna teološka i pastoralna pitanja i upozoreno na veličinu Božjeg milosrđa koje se očituje u daru oprosta od vremenite kazne za grijeh.*

Svaki je Jubilej ili Sveta godina u Katoličkoj crkvi prigoda da se vjernici stvarnije susretnu s vjerskom istinom o *oprostima*, iako oprosti nisu vezani samo za svetu godinu nego ih se može steći svaki dan, a *potpuni oprost* u raznim okolnostima samo jedanput na dan, dakako uz određene uvjete. Na katedrama vjerskih učilišta, s ambona, u vjeronaučnim dvoranama, na svećeničkim sastancima i permanentnom obrazovanju, o oprostima se govori malo ili ništa. Zato mnogi vjernici, pa i studenti svetih znanosti, nisu u tu istinu dovoljno upućeni ni motivirani da je uključe u svoju vjersku praksu, vezanu uz osobno obraćanje, sakramentalnu ispovijed, pričest i djela pokore. Ipak, sveta godina u tome ima prednost jer je veći poticaj i naglašenija prigoda za prihvaćanje ponuđenoga *Božjeg dara* potpuna oprosta za sebe ili za pokojne. »Poduzet ću sa zajednicom jedno hodočašće, ali do oprosta nam nije stalo«, reče mi jedan, inače vrijedan, svećenik, ulazeći u godinu Velikog jubileja 2000. Takav stav u najmanju ruku očituje četiri aspekta koja treba uzeti kritički: 1) tu se krije nepoznavanje izvanrednog dara Božjega milosrđa ponuđenog nam oprostima; 2) nemar da se pastir sam bolje uputi u tu istinu i da uputi povjerenom mu stado; 3) neizravno izraženo nepovjerenje prema oprostima, možda opterećeno oporbom još iz doba Reforme; 4) zajednica dotičnog svećenika od Velikog jubileja nije mnogo dobila, ako je ostala samo na spomenutom hodočašću.

Naša je zadaća: podsjetiti na povijesni kontekst oprosta; izložiti vjersku istinu o oprostima i prisjetiti se mogućnosti stjecanja oprosta u svagdašnjoj vjerničkoj praksi.

Povijesni kontekst

1. *Uzroke šutnje o oprostima* možemo svesti na dva glavna: 1) na odbacivanje od reformiranih Crkava, što je posljedica njihove kontestacije oprosta i njihove primjene u doba reforme; 2) na neka suvremena povijesna istraživanja o Srednjem vijeku koja oprostite smatraju »pobožnim zloporabama«, susljedno nastalim s tobože »srednjovjekovnim pronalaskom« čistilišta.

Nasuprot tome stoje sigurne činjenice: 1) U Crkvi od najstarijih vremena živi praksa *molitve za pokojne* (Tertulijan, Origen, Krizostom, Augustin...), kako ćemo reći još malo poslije; 2) Sv. Augustin u *De civitate Dei*¹ i u drugim djelima, govori o dušama koje moraju prolaziti kroz *čistilišni oganj* (*ignis purgatorius*) prije negoli mogu ući u blaženo gledanje Boga. Toma Akvinski (+1274.) u komentaru sentencija Petra Lombarda (+1160.) donosi potpuno izgrađeni nauk o *oprostima*, napose da Crkva ima vlast davati oprostite.² Akvinac je i cjelovit nauk o *čistilištu* izradio u istom komentaru.³ Oba su nauka već tada – ne tek »sigurna teološka teza« (*theologice certa*) nego jasna vjerska istina (*de fide tenenda*). Stoga se mi u ovom povijesnom kontekstu moramo usporedno, katkad bez posebnog razlikovanja, osvrnuti kako na jedan tako i na drugi nauk, tj. na oprostite i na čistilište.

2. *Svrha oprosta* nije »samo ta da se pomogne vjernicima da zadobiju otpuštenje kazne za grijeha nego i za to da ih se potakne na dobra djela, na djela pokore i ljubavi, napose na ona koja koriste rastu vjere i općem dobru«.⁴ Crkva ima pred očima te zadaće kad naviješta oprostite i najavljuje svete jubilarne godine. Pa ako sve do 11. stoljeća nije u uporabi izraz »oprost«, time se nikako ne želi reći da analogna penitencijalna praksa nije bila u uporabi »antiquissimis etiam temporibus« – već u najstarijim vremenima, kako tvrdi Tridentiski sabor u Dekretu o oprostima (DS 1835). Poznati su, na primjer, u III. stoljeću tzv. »zapisi mira« ili uslišanja molitava zagovorom svetih mučenika, a s nakonom da molitelj sudjeluje u njihovim zaslugama. Poznate su »javne pokore« kojima su se vjernici svojevoljno podvrgavali da zadovolje za učinjeno zlo i da Crkvi posvjedoče svoje stvarno obraćenje. Poznate su molitve i djela vjernika koje su prikazivali za svoje pokojne. Sve se te sastavnice na svoj način nalaze u pojmu i nauku oprosta.

3. Ne treba zaboraviti ni prinos pokorničkih knjiga 10. i 11. stoljeća s njihovim sustavom određenih pokora (*paenitentiae tariffatae*), pa praksom zamjene

1 I. XXI, c. 26.

2 *In IV Sent.*, d. 20, q. 1, aa. 3–5.

3 *In IV Sent.*, d. 21, q. 1.

4 *Indulgentiarum doctrina*, br. 8.

pokora, iako još uvijek za tu epohu manjka iscrpan znanstveni studij koji bi obradio praksu oprosta.⁵ Valja naglasiti da nauk i praksu oprosta ne možemo shvatiti ni ocijeniti samo sa sociološke i povijesne točke gledišta, nego iz perspektive Kristove objave. Krist je Crkvi dao zadaću da u njegovo Ime vrši djela Božjega milosrđa. Primijenivši na naše vrijeme izraz kardinala Journeta, možemo reći da je nauk o oprostima osjetljiv »cvijet« (kao neka mimosa pudica), premda je autentičan i uvijek živ na stablu vjere katolika. To je nauk koji se tijekom stoljeća produbljivao kako doktrinalno tako iskustveno, osvjetlivši i ministerijalnu zadaću kojom je zadužena Kristova Crkva.⁶

4. Povjesničar Jacques le Goff tvrdi da je između 12. i 13. stoljeća prerađena »geografija« s onu stranu smrti, to jest, da je učinjen novi korak od dvojnog modela (pakao–nebo) na trojni model (pakao–čistilište–nebo).⁷ Tako čistilište postade trećim onozemaljskim »mjestom«. Hoće se reći da su tek početkom 12. stoljeća neki teolozi preuzeli nekadašnje razmišljanje Crkvenih Otaca o sudbini umrlih, tvrdeći mogućnost *očišćenja* i s onu stranu smrti, pa je tako izrađeno teološko učenje o čistilištu. Ono će brzo dobiti i svoju dogmatsku potvrdu na saboru u Lionu 1274. (DS, 856–859), a time, navodno, postati nužna pretpostavka i sredstvo za oprostite kojima se mrtvima otpuštaju vremenite kazne. Značajno je da su i u Lionu, i poslije na saboru u Firenzi (1439.–1445.), Grci bili protiv izraza »čistilišna vatra«.

5. *Uzroke kontestacije protiv oprosta* susrećemo u nastupu Martina Luthera. On je najprije bio protiv *načina* postupanja s oprostima, a poslije i protiv *nauka*. Sa svojih 95 teza, od godine 1517. protiv oprosta, Luther izražava mišljenje da oprost pred Bogom nemaju nikakve vrijednosti, pa da nisu drugo nego otpuštenje kanonske kazne od Crkve. Osim toga, nijekao je Crkvi vlast zahvaćanja u blago Kristovih zasluga i zasluga svetih, u tzv. »*riznicu Crkve*«. Svoju doktrinalnu kontestaciju donekle je ublažio optužbom neprikladnog pastoralnog *načina* propovijedanja o oprostima: »Da se dobro propovijedalo, prema duhu i osjećaju pape, dotična bi se poteškoća rasplinula sama od sebe« (Teza 91). I dodavao bi da je bolje svojevoljno trpjeti kazne za grijeha nego im se izmaknuti s pomoću oprosta.

6. *Hod Katoličke crkve jasan je i neprekinut tijekom stoljeća*. Bonifacije VIII. g. 1300. u navješćaju Jubileja (DS 868), upozoruje na *velike oprostite*, koji

5 Određena pokora (*tarifa, taksa*) koja u suvremenom čovjeku izaziva stanovitu odbojnost, a u uporabi je već od VI. stoljeća, napose u Irskoj, nikako ne znači da pokornik trebao »platiti« određenu taksu svećeniku da dobije oprostjenje grijeha. Radi se, naprotiv, o moralnoj zadovoljštini (*satisfactio*) koju je imao izvršiti kako bi mogao biti ponovno uključen u ckrvenu zajednicu. Zamjena, ili ekvivalent zamjene, bila je mogućnost da se »srede«, odnosno zamijene duga razdoblja pokore (nekad sve do kraja života) služenjem svetih misa, nekim vrlo intenzivnim, ali manje teškim, činima, napokon i novčanim prilozima (milostinjom) (usp. praksu pokora u Irskoj prije tarifnih pokora, u razdoblju od sv. Patrika do sv. Kolumbana: H. CONNOLLY, *The Irish Penitentials and their Significance for the Sacrament of Penance Today*, Dublin 1995.).

6 C. JOURNET, *Teologia delle indulgenze*, Milano 1966., str. 61.

7 *La nascita del Purgatorio*, Einaudi, 1982.

se, prema predanoj vjeri starih, stječu posjetom Bazilike apostolskog prvaka. Tridentiski sabor potvrđuje *neprekinuti nauk* Crkve o *oprostima* i odbacuje Lutherovu zabludu. Ali, zbog vjernosti i autentičnosti nauka o oprostima, jednako osuđuje i odbacuje *zloporabe* (DS 1835). Danas, nakon višestoljetne prouke i produbljenijeg pojma o oprostima, čine se mogućim, a i poželjno je, napokon, da i reformatori teološki ispravno shvate nauk o oprostima. Što se pak tiče *čistilišta* s povijesnog aspekta, ne polaže se još dovoljno pozornosti na svjedočanstva Crkvenih Otaca iz prvih stoljeća, iako ih obilno navodi Jacques le Goff, taj veliki francuski medijevalist.⁸ Pijo XI. u buli najave Jubileja godine 1925., govori o obilju zasluga i darova koje vjernik prima *oprostom svih kazna za grijeh*, izvrši li pokornička djela koja zahtijeva Jubilej (DS 3670).

7. *Od Drugoga vatikanskoga sabora do danas* nalazimo se u doba procvata nauka o oprostima, premda se ne može zanijekati maloprije spomenuta stanovita nebriga u pastoralnoj primjeni. Konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* 51, potvrđuje nauk govoreći o našem životnom jedinstvu »s braćom koja su u nebeskoj slavi ili se poslije smrti još čiste«. Pavao VI. glasovitom apostolskom konstitucijom *Indulgentiarum doctrina* (1967.) temeljito reformira *praksu* oprosta. A za konkretnu primjenu svagdašnjeg života vjernika »s normama i dozvolama« najstariji dikasterij Svete Stolice, *Paenitentiarum Apostolica*, ustanovljen za unutarnje sudište savjesti vjernika (*forum internum*) – bilo u sakramentu pomirenja, bilo izvan njega – izdaje knjigu *Enchiridion Indulgentiarum* (1968.), a prerađeno već četvrto izdanje za Veliki jubilej 2000. (1999.) i na više jezika.⁹ Ne smijemo mimoći ni novi *Kodeks kanonskoga prava* (1983.) koji *oprostima* posvećuje čak šest kanona (992–997) u kojima, donosi bitno o nauku i neke važne odredbe.

Katekizam Katoličke crkve (1992.)¹⁰ odijeljeno najprije razvija nauk o *čistilištu* u tri broja (1030–1032). Među ostalim u njemu čitamo: »Nauk vjere s obzirom na čistilište Crkva je jasno izrazila posebno na Firentinskom i Tridentском saboru. Crkvena predaja, pozivajući se na neka mjesta Svetoga pisma, govori o čistilišnoj vatri« (1031). U potvrdu toga nauka navodi i misao sv. Grgura Velikog (540.–604., dakle davno prije 12. ili 13. stoljeća!): »Što se tiče nekih lakih pogrešaka, treba vjerovati da prije općeg suda postoji *čistilišna vatra*, prema onome što potvrđuje Onaj koji je Istina, govoreći da onome tko izgovori hulu protiv Duha Svetoga neće biti oprostena ni na ovom ni u budućem svijetu (Mt 12,31). Prema toj pouci možemo zaključiti da se neke pogreške mogu oprostiti na ovom svijetu, a neke druge u budućem svijetu.«¹¹ O *oprostima* KKC raspravlja u četiri odsjeka: najprije iz spomenute konstitucije Pavla VI. navodi citate: što je oprost (1471). U drugom odsjeku govori o kaznama za grijeh

8 *Cit. dj.*, str. 23–107.

9 Služim se ovim četvrtim latinskim izdanjem.

10 Dalje se u tekstu navodi kao KKC.

11 *Dialoghi*, 4, 39, cit. u KKC 1031.

(1472–1473). U trećem o tome što treba znati o zajednici svetih i o međusobnoj solidarnosti članova zemaljske i nebeske Crkve (1474–1477). U četvrtom tumači stjecanje oprosta po Crkvi (1478–1479).

Ivan Pavao II. u *Incarnationis mysterium – buli najave Velikog jubileja 2000.* tvrdi da je oprost »jedna od sastavnica jubilarnog događanja«. ¹² Zaustavlja se na oprostima kao na jednom »od znakova koji pripadaju tradiciji slavljenja jubileja« (IM 9–10). Istoj Buli su dodane i Odrednice dikasterija za unutarnje sudište (Penitentiaria Apostolica). Listajući sav Bularij Svete godine, postaje jasno da je pojam Jubileja neodjeljiv od pojma oprosta. Štoviše, Jubilej je u svojoj teološkoj biti potpuni oprost koji se razlikuje svojom većom svečanošću, vezanom uz »moć ključeva« koja dolazi do izražaja u svojoj cjelovitosti, što i oprost u svojim posljedicama čini punijim. Neka se ne zaboravi da su »nauk i praksa oprosta u Crkvi povezani s učincima sakramenta pokore« (KKC 1471).

Vjerska istina o oprostima

1. Postupno otkrivanje istine. Katolički nauk o oprostima, osim povijesnog progresivnog razvoja, temelji se na vrlo preciznim teološkim zasadama Tradicije. Uzmemo li samo konstituciju Pavla VI. *Indulgentiarum doctrina* od g. 1967., koja obiluje dokumentima iz prošlosti, razabiremo tri teološka temelja: 1) narav grijeha sobom donosi kaznu (dug) za koju treba ispaštati ili ovdje na zemlji, ili u čistilištu; 2) postoji zakon solidarnosti između ljudi u Adamu i u Kristu pozitivno izražen u vjerskoj istini o općinstvu svetih; 3) postoji riznica (blago) Crkve koje se sastoji od zasluga Krista Gospodina, Blažene Djevice Marije i svetaca. Istu riznicu autoritet Crkve, može »otvoriti uporabi« vjernika.

2. *Što je oprost?* »Oprost je otpuštenje pred Bogom vremenite kazne za grijeha kojih je krivica već izbrisana; to otpuštenje vjernik, pravo raspoložen i uz određene uvjete dobiva posredovanjem Crkve koja kao poslužiteljica otkupljenja, svojom vlašću dijeli i primjenjuje blago zasluga Krista i svetaca« (KKC 1471). Definicija, iako točna, ne mora biti smjesta svima i jasna. U raščlambli će neke sastavnice biti ponovno istaknute. Zanimaju nas sva tri stavka definicije.

1) *Oprost je otpuštenje pred Bogom vremenite kazne za grijeha kojih je krivica već izbrisana.* Kazna za kakve grijeha? Bilo teške bilo lake. Grijeh (*peccatum*) kao čin ili habitus, pa krivnju koja iz čina izvire (*culpa*) i javlja se kao teološka grižnja savjesti, Bog Otac oprašta u sakramentu pokore. ¹³ Krist je baštinió Crkvi sakrament pokore za sve članove Crkve, napose za one koji nakon krštenja upadnu u težak grijeh pa time izgube krsnu milost, nanoseći i ranu

12 IVAN PAVAO II., *Incarnationis mysterium*, Apostolsko pismo najave dvotisućljetnog jubileja, *L'Osservatore Romano*, od 28. studenog 1998., cit. IM i marg. broj, ovdje 9; dalje se u tekstu navodi kao IM.

13 IVAN PAVAO II., *Pomirenje i pokora – Reconciliatio et paenitentia*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost 1985., objavljeno 2. prosinca 1984., cit. se dalje u tekstu navodi kao RP, ovdje br. 28–34.

zajedništvu s Crkvom, ukoliko ona treba da bude *communio sanctorum* na zemlji. Vjernike valja upozoriti da je teški grijeh po svojoj naravi uvreda osobnog Boga u njegovoj svetosti i pravednosti, odbacivanje i prezir osobnog prijateljstva Božjeg prema čovjeku, bježanje (*alijenacija*) od Boga i skrivanje kao u Praroditelja. Tako grijeh ima *dvostruku posljedicu*. Prva je posljedica lišenje jedinstva s Bogom, ne jedinstva naravnog u ontološkom smislu jer čovjek i nakon grijeha ostaje slika Božja (*imago Dei*) iako oslabljena, nego lišenje nadnaravnog Božjeg života u čovjeku: pogažena je *similitudo Dei*, analogno grijehu Praroditelja. Teološki gledano, ili gledano očima vjere, najteža je posljedica isključenje iz vječnog blaženstva. Ipak, Bog u svom milosrđu skrušenom grješniku u sakramentu ispovijedi oprašta teški grijeh i oslobađa ga od vječne kazne kao najdramatičnije posljedice teškoga grijeha.

Sakrament pokore, omogućuje obraćenje i ponovno dobivanje milosti opravdanja, postignuto Kristovom žrtvom. Zato su Oci Crkve (Tertulijan, *De poenitentia*) nazivali taj sakrament »drugom daskom (spasa) nakon brodoloma gubitka milosti« (KKC 1446). Po skrušenoj ispovijedi kršćanin zaista prima oprost i može ponovno uzeti dijela u Euharistiji kao znaku nanovo pronađena zajedništva s Ocem i sa svojom braćom u Crkvi. Od najstarijih vremena sva je Crkva uvijek živjela u dubokom uvjerenju da oprost od grijeha, koje Bog nezasluženo dariva, u sebi implicira takvu promjenu života, takvo progresivno uklanjanje unutarnjega zla, takvu obnovu vlastite egzistencije, da se zaista moglo govoriti o ispovijedi kao o »novom krštenju«. Sakramentalni čin treba da bude sjedinjen s egzistencijalnim činom odcjepljenja od grijeha, sa stvarnim očišćenjem od krivnje, što se zove pokora.

Sad možemo nabrojiti duhovne učinke sakramenta pokore: »pomirenje s Bogom; otpuštenje vječne kazne zaslužene smrtnim grijesima, otpuštenje, barem djelomično, vremenitih kazni kao posljedica grijeha; mir i spokoj savjesti, te duhovna utjeha, povećanje duhovnih snaga za kršćansku borbu« (KKC 1496). Prema tome, vremenite kazne redovito djelomično ostaju (osim ako je u pokorniku bila potpuna skrušenost, »*contritio perfecta*«), a malim grijesima se još samo povećavaju. Tako, dakle, ostvareno pomirenje s Bogom ne isključuje trajnost posljedica kazni, od kojih se potrebno osloboditi. Na koji način? Ovdje na zemlji oprostom djelomičnim ili potpunim, a na drugom svijetu u čistilištu, o čemu piše Katekizam: »Oni koji umiru u milosti i prijateljstvu s Bogom, a nisu potpuno čisti, iako su sigurni za svoje vječno spasenje, moraju se poslije smrti podvrgnuti čišćenju, kako bi postigli svetost nužnu za ulazak u nebesku radost« (KKC 1030).

Upravo na tom području, oprost (*indulgentia*) dobiva svoju punu teološku težinu. S pomoću takva oprosta izražena je čovjeku–grješniku »punina dara Božjeg milosrđa«. ¹⁴ Oprost je, dakle, »otpuštenje kazne za grijeha kojih je krivica već izbrisana«. Bilo je onih koji su prigovarali da je riječ o otpuštanju

14 IVAN PAVAO II, *Aperite portas Redemptori*, 1983., br. 8.

svih grijeha, pače i budućih (Johann Tetzel). Pa ako bi netko i danas još netočno o oprostima vremenitih kazna govorio ili pisao kao o »oproštenju grijeha«, onda to ne može značiti drugo nego otpuštenje grijehom zaslužene kazne. U otpuštenju kazne možemo uočiti – ne pravdu i zakone – što današnji čovjek toliko ističe, iako se toga ne drži – nego puninu predragocjenog dara milosrđa nebeskog Oca koji svima svojom ljubavlju dolazi u susret. Ta je Očeva ljubav, izražena u otpuštenju kazne, što današnji čovjek ne razumije. Današnji čovjek tehnike i znanosti ne razumije više pojam milosrđa, a ljubav je sveo na ovozemnost bez transcendencije. Ne razumije da se isključuje od svetosti na koju je pozvan. Ne razumije da je Crkva, »primivši od Krista moć otpuštanja u njegovo ime (usp. Mt 16,19; Iv 20,23), u svijetu živa nazočnost Božje ljubavi koja se saginje nad svaku ljudsku slabost da je obujmi u zagrljaju svoga milosrđa. I napose otajstvom Crkve Bog u svijet širi svoje milosrđe po dragocjenom daru, koji je najstarijim imenom nazvan 'oprost' (*indulgentia*)« (IM 9).

2) *To otpuštenje vjernik, pravo raspoložen i uz određene uvjete dobiva posredovanjem Crkve.* Ovdje treba dobro uočiti ono što se zahtjeva za potpuni oprost. Traže se četiri stvari: da bude vjernik, pravo raspoložen, da ispuni tri uvjeta, i da obavi stanovita pobožna djela.

Prvo, traži se da bude vjernik. Da se postigne potpuni oprost, potrebno je: da dotični bude kršten, nekršteni je ne može primiti; da ne bude izopćen nego u savršenom zajedništvu svetih i sudionik svih dobara koja uživaju članovi Crkve, protestanti je ne mogu primiti; da ne bude u stanju grijeha nego u stanju milosti, barem na svršetku propisanih djela.¹⁵ Potrebna je i nakana da postigne oprost i izvrši djela u određeno vrijeme i na propisani način (EI 17,2).

Drugo, zahtjeva se da bude *pravo raspoložen*, tj. traži se *potpuna priprava*. Ni jedan oprost (potpuni ili nepotpuni) ne može se steći bez stanja milosti. A za potpuni oprost (jubilarni ili nejubilarni) zahtjeva se osim toga *potpuni raskid s lakim grijehom*; drugim riječima, *isključena je svaka neuredna navezanost na bilo koju zemaljsku stvar*.¹⁶ Tu Akvinac kaže: »Mrtvi ud ne prima utjecaja od drugih živih udova. A onaj koji je u smrtnom grijehu jest kao mrtvi ud. Dakle oprostom ne prima utjecaja od zasluga živih udova. Osim toga oprost je po svojoj naravi otpuštenje vremenite kazne. A kako je moguće otpustiti vremenitu kaznu, ako se još smrtnim grijehom nalazi u vječnoj kazni? Pače i laki neoprosteni grijeh priječi da čitava vremenita kazna ne može biti otpuštena.« Sve što smo nabrojili vjernik ne postiže sam od sebe nego Božjom pomoću. Ipak od svega toga najveći Božji dar je oprost. Ako manjka »potpuna priprava« ili nisu postavljena tri »uvjeta« (vidi dolje), izuzimajući slučajeve koji su predviđeni *Odredbama* ili kad ispovjednik odobri zamjenu, postignuti oprost,

15 CIC, c. 996; *Enchiridion Indulgentiarum*, norma 17,1, cit. EI: »Ut quis capax sit lucranti indulgentias debet esse baprizatus, non excommunicatus, in statu gratiae saltem in fine operum praescriptorum.« Djelo se dalje navodi kao EI.

16 EI 20, 1: »Ad indulgentiam plenariam assequendam, praeter omnimodam exclusionem affectus erga quodcumque peccatum etiam veniale (...)«.

pošto se izvršilo »djelo« (vidi dolje), ne može biti potpun nego samo djelomičan (EI 20,4).

Treće, da se izvrše *određeni uvjeti*. Tri su takva uvjeta: – *Sakramentalna ispovijed* koja treba da bude osobna i cjelovita; – *Euharistijska pričest* koja može biti i izvan mise; – *Molitva na nakane Svetoga Oca*, primjerice, Očenaš i Zdravo Marijo, a može biti i neka druga molitva (usp. EI 20,1). Da se ispune »uvjeti«, korisno vrijeme (*tempus utile*) proteže se na dvadesetak dana prije ili poslije izvršenja »djela«. Ponovimo: vjernik u stanju teškoga grijeha treba da se ispovjedi prije završetka »djela« (EI 17,1). Unutar korisnog vremena, dovoljna je jedna ispovijed za više jubilaranih oprosta (ako vjernik ostane u stanju milosti), dok se druga dva uvjeta (pričest i molitva) traže svaki put i za svaki potpuni oprost, bio jubilarani ili ne (EI 20,2).

Četvrto, da se dobije jubilarani potpuni oprost, ili izvan jubileja (u određenim okolnostima), treba izvršiti *djela*. Mogu biti: djela *pobožnosti*, djela *milosrđa* ili djela *pokore*, prema izboru, a valja ih obaviti osobno, prema količini i kakvoći.

Djela pobožnosti odnose se na *hodočašće* u jednu jubilaranu crkvu, na primjer rimske bazilike (sv. Petra, Marije Velike, sv. Ivana, sv. Pavla, sv. Križa, na Campo Verano) ili u svaku drugu koju je odredio biskup ordinarij biskupije. Takvo hodočašće treba da je povezano s nekom liturgijskom svečanošću ili pobožnom vježbom. Ivan Pavao II. u istoj je buli dao i druge mogućnosti: hodočašće može biti zamijenjeno s »pobožnim posjetom« braći u nevolji: bolesnicima, zatvorenicima, napuštenima, starcima... Inače je »propisano djelo« za stjecanje potpuna oprosta izvan jubilarne godine vezano uz pobožni posjet crkvi ili oratoriju za vrijeme kojega se moli Očenaš ili Vjervanje, ukoliko se drukčije ne propiše (EI 19).

Djela milosrđa, upravo smo spomenuli: unutar prikladnog vremena može se i preporučuje se posjetiti braću u nevolji i teškoćama: »učiniti kao hodočašće prema Kristu prisutnome u njima«; ili znatnijim prilogom podržati djela vjerskog ili društvenog značaja; ili dobar dio svoga vremena posvetiti društvenim aktivnostima u interesu zajednice; ili poduzeti druge slične oblike osobnoga žrtvovanja.

Djela pokore barem unutar jednoga dana ako nije moguće unutar više dana: ili se uzdržati od suvišnog konzumiranja ugodnih stvari (jela, pića, slatkiša, alkohola, duhana...); ili postiti, ne mrsiti ili uskratiti sebi druge ugodnosti koje su označili i preporučili biskupi, namijenivši siromasima razmjernu svotu novca.

U svim ovim mogućnostima valja da »djelo« bude takvo koje nije propisano nekim zakonom, primjerice, za »djela pokore« nije dovoljno ograničiti se na ono što je već od Crkve propisano za post i nemrs. Važno je reći da se oprost ne stječe ako se ne izvrše djela određena ovim *Odredbama*, prema vlastitom izboru, kako je maloprije rečeno, izuzimajući uvijek, dakako, slučajeve zakonitih zapreka predviđenih istim *Odredbama*, ili zamjenom od ispovjednika. Onaj pak koji je spriječen bolešću ili drugim teškim razlogom da ne može sudjelovati u hodočašću ili u nekoj pobožnoj vježbi svoje zajednice, glede jubilar-

nog oprosta, može se duhovno s njom sjediniti primijevši Bogu svoje molitve i svoja trpljenja.

Spomenimo i to: pravi vjernik znade da mu se vremenite kazne za grijehе koje nakon skrušene ispovijedi ipak ostaju – mogu i drukčije oprostiti, primjericе, ako strpljivo podnosi patnje i druga iskušēnja; ako smrt, kad nastupi trenutak, primi vedro iz Božje ruke; ako vremenite kazne za grijehе nastoji primiti kao milost, trudeći se da djelima milosrđa i ljubavi, molitvom i raznim pokorničkim činima potpuno podloži »staroga čovjeka« i obuče »novoga čovjeka«, prema Ef 4,24 (KKC 1473). Manjka li potpuna dispozicija ili nisu ostvarena tri uvjeta (ispovijed, pričest i molitva na nakane Svetog Oca), umjesto potpunog oprosta može se steći *djelomičan* (EI 20,4). Ispovjednici mogu promijeniti bilo propisana djela bilo uvjete onima koji su zakonito u nemogućnosti da ih izvrše.

3) *Crkva kao poslužiteljica otkupljenja, svojom vlašću dijeli i primjenjuje blago zasluga Krista i svetaca.* Pavao VI. je, među inim, posebno istaknuo jedinstvo sakramenta pokore i prakse oprosta. Tamo gdje se kršćanska praksa intenzivno živi, vjernici se vole služiti oprostima. U skladu s istim naukom Ivan Pavao II. pred Svetim sudištem (»Tribunale sacro«) reče: »Želim podsjetiti da ljubav, shvaćena vrhunaravno, za oprostе, spojene, kako jesu, sa sigurnošću grijehа i sakramentom pomirenja, s vjerom u onostrani život, osobito u čistište, s prijenosom na zasluge Kristova Mističnog Tijela, znači, sa Zajedništvom svetih, odlična je legitimacija autentičnog katoličanstva.«¹⁷ »U toj čudesnoj razmjeni svetost jednoga koristi drugima daleko više od štete koju je grijeh jednoga mogao prouzročiti drugima. Tako obraćanje općinstvu svetih omogućuje raskajanom grešniku da bude u kraće vrijeme i uspješnije očišćen od kazna za grijeh« (KKC 1457). Ta duhovna dobra općinstva svetih nazivamo i »riznicom Crkve«, pa zato Pavao VI. u konstituciji *Indulgentiarum doctrina* kaže: »Nije to skup dobara nalik na materijalno bogatstvo nagomilano kroz vjekove, nego neizmјerna i neiscrpljiva vrijednost koju imaju kod Boga ispaštanje i zasluge Krista našega Gospodina, prinesene za ljudski rod da bude oslobođen od grijehа i uniđe u zajedništvo s Ocem. Dakle, u Kristu Otkupitelju nalaze se u izobilju zadovoljštine i zasluge njegova otkupljenja. Jednako tako toj riznici pripada i vrijednost doista neograničena, neizmјerljiva i uvijek nova koju u Boga imaju molitve i dobra djela Blažene Djevice Marije i svih svetaca koji su se, slijedeći po njegovoj milosti stope Krista Gospodina, posvetili i izvršili poslanje koje im je Otac povjerio; i tako radeći na svome spasenju, surađivali su i na spasavanju svoje braće u jedinstvu otajstvenog Tijela.«¹⁸ I još ovo: »Budući da su vjerni mrtvi na putu čišćenja, također članovi istog općinstva svetih, možemo im pomoći, između ostalog, stječući za njih oprostе, da bi tako bili olakšani od vremenitih kazni za grijehе« (KKC 1479).

17 AAS, 78 (1981) 201–204.

18 Isto.

3. Oprost ili oprosti? Uz pripravu na Jubilej 2000. pročelnik središnjeg odbora Roger kard. Etchegaray i generalni tajnik biskup Crescenzo Sepe izrazili su mišljenje da treba govoriti o oprostima (u jednini), a ne o oprostima (u množini). Neki su taj način govora shvatili kao leksikalni ili filološki problem, označujući u jednini Božje milosrđe, u koje nijedan vjernik ne sumnja nego se u nj kao grešnik pouzda. Ipak kad je govor o oprostima, tada se radi o specifičnoj moći Crkve koja smije ulaziti u tu riznicu Božjega milosrđa s nakanom da olakša i izbriše kazne za naše grijeh. U samom naslovu Apostolske konstitucije Pavla VI. izraz stoji u pluralu *Indulgentiarum doctrina*. Isto upotrebljava *Kodeks kanonskog prava* (CIC, cc. 992–997), *Katekizam Katoličke crkve* (KKC 1032; 1471 sl; 1479), *Bula najave Velikog jubileja 2000*. govori razlikujući: »nauk o oprostima« (IM 9), i »oprost« u jednini kad želi posebno označiti jubilarni oprost.

U tu je raspravu zahvatio i Ivan Pavao II., svojim nagovorom »Il dono dell'indulgenza« – Dar oprosta (u jednini!), pa kaže da se shvati oprost »točka je polazišta obilje Božjega milosrđa, očitovana u Kristovu križu. Raspeti Isus je veliki 'oprost' koji je Otac pružio čovječanstvu, posredstvom opraštenja grijeha i mogućnošću života Božjega djeteta (usp. Iv 1,12–13) u Duhu Svetom (usp. Gal 4,6; Rim 5,5; 8,15–16)«. ¹⁹ Dakle, oprost u jednini odnosi se na Boga i Krista Gospodina. Oprost u množini odnosi se na čovjeka. Naime, dar Božjeg milosrđa ne postiže se bez čovjekova sudjelovanja: kajanja, obraćenja, ispovijedi, pokore. Na temelju čovjekova intenziteta sudjelovanja razlikujemo djelomičan ili potpuni oprost, »već prema tome da li od vremenite kazne za grijeh oslobađa djelomično ili potpuno« (KKC 1471).

Četiri povlastice djelomičnog oprosta

Iz dosadašnjeg razlaganja jasno je da se crkvena disciplina oprosta (ne nauk, koji ostaje isti) mijenjala tijekom stoljeća kao: broj oprosta, uvjeti, primjena za mrtve, privilegiji mjesta uz određene predmete itd.; pazilo se na kulturalnu svakodobnu situaciju. Napose u zadnje vrijeme, uvijek u skladu s duhom Evanđelja i zasadama Drugoga vatikanskoga sabora, veća je pozornost posvećena konkretnom načinu života i rada današnjeg čovjeka i njegove mogućnosti *vršenja ljubavi* prema drugima. Zato je Pavao VI. spomenutom konstitucijom dokinuo sve one nekadašnje oproste vezane uz neku molitvu što smo ih imali po molitvenicima i na raznim svetim sličicama, kad je pisalo »50 dana oprosta«, »100 dana oprosta« i slično. A dokinuti su i oprosti za »privilegirani oltar«, za »Porcijunkulu 'toties–quoties', tj. toliko puta se mogao steći isti dan potpuni oprost koliko put bi se ponovno ušlo u crkvu i izmolilo 6 Očenaša, Zdravomarija, Slava Ocu«, slično za Dušni dan, pa za 40–satno klanjanje itd. Svi su dakle ti prijašnji načini stjecanja oprosta dokinuti. Pa ako još na nekim sličicama ili u

¹⁹ *L'Osservatore Romano*, 30. rujna 1999., str. 6.

molitvenicima, koji su tiskani i nakon godine 1967., postoje molitve ili dobra djela uz napomenu da se dobiva toliko i toliko dana oprosta, treba znati da to više ne vrijedi.

1. *Povlastice za djelomične oproste.* Dobro je znati da novi *Enchiridion indulgentiarum*, koji konstituciju Pavla VI. primjenjuje u praksi, donosi četiri vrlo važne dozvole ili povlastice. Te povlastice donekle obuhvaćaju sav naš kršćanski život i svu našu dnevnu vjersko–moralnu praksu. Ukoliko smo za to pobudili nakanu (a to može biti i dnevno prikazanje Srcu Isusovu), dakako, ako živimo u Božjoj milosti, gotovo bez prekida stječemo *djelomične oproste*, koje uvijek možemo namijeniti za sebe i za vjerne mrtve. Evo tih četiriju povlastica, koje, velim, obuhvaćaju sav naš kršćanski život, pa tako neprestano možemo stjecati djelomične oproste.

1) »*Djelomičan oprost može dobiti vjeran kršćanin koji, vršeći svoje dužnosti i podnoseći teškoće života, u poniznom pouzdanju uzdiže dušu Bogu, dajući samo u duhu neki pobožni zaziv*« (EI, str. 33–35). To je prema onoj: »Valja svagda moliti i nigda ne sustati« (Lk 18,1); ili »Ištite i dat će vam se! Tražite i naći ćete! Kucajte i otvorit će vam se! Doista, tko god ište, prima; i tko traži, nalazi; i onomu koji kuca otvorit će se« (Mt 7,7–8); ili »Bdijte i molite da ne padnete u napast!« (Mt 26,41) itd. U tom smislu govori i *Lumen gentium* (41): »Svi će se dakle vjernici u svojim životnim prilikama, dužnostima i okolnostima i pomoću svih tih stvari *svaki dan sve više posvećivati*, ako sve s vjerom primaju iz ruke nebeskoga Oca i surađuju s Božjom voljom, očitujući svima u samoj vremenitoj službi ljubav kojom je Bog ljubio svijet.«

2) »*Djelomičan oprost može dobiti vjeran kršćanin koji, vođen duhom vjere i potaknut milosrđem, sebe i svoja dobra stavi u službu braće u potrebama.*« Znači, ako vjeran kršćanin, nasljedujući Krista, češće vrši djela ljubavi i milosrđa prema braći u potrebama, primjerice, dadne im hranu, novac, odjeću, pohodi ih, utješi ih..., sve to čini samome Kristu: »Ogladnjeh i dadoste mi jesti; ožednjeh i napojiste me; stranac bijah i primiste me; gol i zaogrnuteste me; oboljeh i pohodiste me; u tamnici bijah i dođoste k meni... Zaista, kažem vam, što god učiniste jednome od ove moje najmanje braće, meni učiniste« (Mt 25,35–40). Svi, dakle, koji su u nevolji, Isusova su »braća«. Krist se s njima poistovjećuje. To se temelji na ljubavi: »Zapovijed vam novu dajem: ljubite jedni druge; kao što sam ja ljubio vas tako i vi ljubite jedni druge. Po ovom će svi znati da ste moji učenici: ako budete imali ljubavi jedni za druge« (Iv 13,34–35). Ekumenski prijevod Biblije podsjeća nas na tom mjestu da je poganski i izraelski svijet veličao prijateljstvo i služenje, dok Isus isto potvrđuje, ali daje *novu zapovijed*, ukoliko je ona bitni uvjet za ulazak u Zajednicu svetih. A »nova je« jer zahtijeva poniznost u služenju do te mjere da vjernik zauzme posljednje mjesto, štoviše da umre za druge, kad je potreba. Isusov način života u ljubavi i služenju uzor je i primjer. Isus nam daje i snagu milosti da ga u njegovoj ljubavi nismo slijediti. Ljubav, naime, doživljava svoj rascvat u zajednici gdje postoji

razmjena, darivanje, prihvaćanje. A tako življena bratska ljubav u doslovnom je smislu *znak* nazočnosti Božje ljubavi u životu ljudi (EI, str. 36–38).²⁰

3) »*Djelomičan oprost može dobiti vjeran kršćanin koji od dozvoljene i drage stvari, u duhu pokore, sebi uskrati.*« To dopuštenje itekako odgovara našem vremenu u kome, osim zakona, uostalom vrlo blagoga, o postu i nemrsu, poželjno je da vjernici sami sebi znadu dati neka pokornička djela. Na taj način obuzdavaju svoje strasti i nauče tijelo podvrgavati višem čovjeku u sebi i prilagoditi ga siromašnom i strpljivom Isusu. »Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka danomice uzima križ svoj i neka ide za mnom« (Lk 9,23). Na osnovi izloženoga vidi se da je odricanje neizbježni zakon kršćanskog života; svaki se dan treba odreći sama sebe kao što je to učinio Učitelj, ne samo kad je nosio križ na Kalvariju. »I tko ne nosi svoga križa i ne ide za mnom, ne može biti moj učenik« (Lk 14,27). »Ako se ne obratite, svi ćete (...) propasti« (Lk 13,5). »U različnim vrstama života i različnim dužnostima gaje *jednu* svetost svi koje vodi Duh Božji i koji, poslušni Očevu glasu i klanjajući se Bogu Ocu u duhu i istini, slijede Krista siromašna, ponizna i opterećena križem, da zasluže biti dionici njegove slave. Svaki prema svojim darovima i službama mora ići putem žive vjere koja budi nadu i djeluje po ljubavi« (LG 41) (EI, str. 39–41).

4) »*Djelomičan oprost može dobiti vjeran kršćanin koji, u posebnim uvjetima života, svjesno i slobodno pred drugima daje otvoreno svjedočanstvo vjere.*« Dakako, da je tako otvoreno ispovijedanje vjere na slavu Božju i izgradnju Crkve. Sv. Augustin reče: »Neka ti Vjerovanje bude kao ogledalo. Ogledaj se u njemu: da vidiš vjeruješ li sve što priznaješ da vjeruješ. I sa svoje vjere raduj se svaki dan (...) Kršćanski svakodnevni život bit će *amen* vjerovanju naše krsne vjeroispovijesti.«²¹ »Tko god se, dakle, prizna mojim pred ljudima, priznat ću se i ja njegovim pred Ocem, koji je na nebesima. A tko se odreče mene pred ljudima, odreći ću se i ja njega pred svojim Ocem, koji je na nebesima« (Mt 10,32–33). Ovdje je riječ o svjedočenju i uz cijenu krvi, čime se osobna sudbina veže s Kristovom. Zanimajati Isusa znači s Petrom reći: *Ne znam toga čovjeka* (Mt 26,34). Isus je ipak oprostio Petru. A one koji se priznaju njegovima, tj. koji javno i djelima izjave da su solidarni s njime, Isus će priznati za svoje pred Ocem.²² »Da pak ljubav, kao dobro sjeme, u duši raste i donese plod, svaki vjernik mora rado slušati Božju riječ i vršiti njegovu volju uz pomoć njegove milosti, često primati sakramente, osobito Euharistiju, često sudjelovati u svetim činima, postojano se posvećivati molitvi, samozataji djelotvornoj službi braći i vježbanju u svim krepostima« (LG 42) (EI, str. 42–44).

Primjenjivanjem tih četiriju dopuštenja naš je kršćanski život *pun milosti* i pomalo se u nutрини otkidamo od grijeha, grješnih navika i prilijepljenosti uz

20 Usp. *Novi zavjet* s uvodima i bilješkama ekumenskog prijevoda Biblije, Zagreb: Kršćanska sadašnjost 1992., uz Iv 13,34–35, bilj.: z, a, b, c, str. 307.

21 *Sermones*, 58, 11, 13: PL 38.399, cit. EI, str. 42 i KKC 1064.

22 Usp. *Novi zavjet* s uvodima i bilješkama ekumenskog prijevoda Biblije, Zagreb: Kršćanska sadašnjost 1992., uz Mt 10,32, str. 60.

svijet i svjetske radosti i ugodnosti, uz negativne navezanosti na stvari ovoga svijeta, te se tako sve bolje spremamo da nam Gospodin udijeli i dragocjeni dar potpunog oprosta.²³

2. Ta nam dopuštenja daju da bolje shvatimo sretan izraz Ivana Pavla II. u buli najave Jubileja: Papa govori o »egzistencijalnom činu« koji treba da je spojen sa sakramentalnim činom ispovijedi i istinskim »egzistencijalnim procesom« (IM 9) obraćenja, tj. procesom koji vodi prema stvarnoj promjeni života. Time se daje smisao i svjedočanstvo čišćenja srca od grijeha i uklanjanje svakog unutarnjeg zla. Služenje Crkve čovjeku ne ograničuje se samo na to da mu se izbrišu kazne za grijeh, nego snažno potiče na molitvu i pokoru, sa svrhom da se uzmognu postići oprosti. Crkva je tumač i posrednik neizmjernog Božjeg milosrđa koji nam, osim oprosta, želi povratiti izgubljeno dostojanstvo njegove »slike i prilike« u Kristu Isusu. U tom smislu se poziva na evanđeoske modele, kao na prisposobu o rasipnom sinu (Lk 15,11–32). Otac se ne ograničuje samo na to da oprosti sinu povratniku, nego ga oblači u dragocjenu haljinu, resi ga prstenom i sandalama, a banket koji mu priređuje ima eminentno socijalno značenje. Upravo u toj paraboli možemo gledati idealne evanđeoske temelje oprosta.

Govorimo li zatim o Pavlovim tekstovima koji se odnose na Kristovo Mistično Tijelo, postajemo svjesni kako jedan ud u smislu dobra (više nego u smislu zla) može djelovati na druge udove i na dobro čitava organizma, napose ako je govor o eminentnom udu, a to je Glava Tijela. Taj nauk o vrhunaravnoj *solidarnosti* u općinstvu svetih pun je utjehe: slabašna stvorenja, grješnici, da se uzmognu dignuti iz slabosti, potpomognuti su od onih koji su zaslužili milost. Obnova izgubljenog dostojanstva, međusobna podjela bogatstva (u duhovnom smislu) pojmovi su koji se pronicu, osobito danas u dublje i bolje razvijenom kršćanskom shvaćanju Misterija.

Mnoge povlastice potpunog oprosta

1. *Svakodnevni potpuni oprost, tj. onaj koji možemo postići jedanput svaki dan*, uvijek u određenim okolnostima, prema *Enchiridion indulgentiarum*, svodi se na četiri prakse:

- a) Klanjanje Presvetom Sakramentu barem pola sata.
- b) Gospina krunica ili himan *Acatistos* u crkvi ili oratoriju, ili u obitelji, u redovničkoj zajednici, u pobožnoj udruzi. Dovoljno je da se recitira pet desetki bez prekida i da se u tome provodi pobožna meditacija otajstava.
- c) Pobožno čitanje Svetoga pisma, s dužnim poštovanjem prema Božjoj riječi, barem pola sata.
- d) Križni put, ispred 14 zakonito podignutih postaja; samo su dvije stvari obvezatne: da se ide od jedne postaje do druge i da se meditira Kristova muka.

23 J.M. GERVAIS, *Giubileo e indulgenza alla luce della nuovissima edizione dell'Enchiridion indulgentiarum*, Ancora, Milano 1999., str. 42–45.

2. *Potpuni oprost u nekim liturgijskim danima*: 1. siječnja: *Veni Creator*, ako se recitira javno; svakog petka u korizmi: molitva *Evo, moj dobri i preslatki Isuse*, nakon pričesti, ako se recitira pred Respelom; na Veliki četvrtak: *Tantum ergo*, recitiran nakon mise Večere Gospodnje; na Veliku Subotu: klanjanje Križu; na Duhove: *Veni Creator*, ako se recitira javno; na Tijelovo: *Tantum ergo*, recitiran za vrijeme liturgijskog čina; na Srce Isusovo: čin oprostjenja, recitiran javno; 29. lipnja: pobožna uporaba nekog pobožnog predmeta koji je blagoslovio Sveti Otac ili biskup; 2. kolovoza (Porcijunkula): pobožan pohod župnoj crkvi, katedrali ili konkatedrali, s recitacijom Očenaša i Vjeronjanja; od 1. do 8. studenoga: pobožan pohod groblju, uz molitvu, može biti i mislena molitva, za pokojne; 2. studenoga: pobožni pohod crkvi ili oratoriju, uz Očenaš i Vjeronjanje; na Blagdan Krista Kralja: čin posvete ljudskoga roda, recitiran javno; 31. prosinca: Tebe Boga hvalimo, javno recitiran.

3. *U Općoj crkvi i u Rimu*:

a) Pobožan pohod jednoj o četiri patrijarhalne bazilike: na blagdan nebeskog zaštitnika; bilo koje nedjelje ili blagdana; jednom godišnje u neki drugi dan prema vlastitom izboru, uz molitvu Očenaša i Vjeronjanja.

b) Sudjelovanje u svetim obredima koji se provode u mjesnoj crkvi.

c) Pobožan pohod župnoj crkvi, katedrali ili konkatedrali na blagdan Zaštitnika, uz molitvu Očenaša i Vjeronjanja.

d) Pobožan pohod crkvi ili oltaru na dan posvete crkve ili oltara, uz Očenaš i Vjeronjanje.

e) Dan posvećen utemeljitelju nekog reda: pohod njihovoj crkvi ili oratoriju, uz Očenaš i Vjeronjanje.

4. *U nekim posebnim zgodama*: na godišnjicu krštenja, uz obnovu krsnog zavjeta; primivši papin blagoslov koji daje on osobno ili biskup; u euharistijskom kongresu, ukoliko se sudjeluje na završnom svečanom obredu; u duhovnim vježbama, ukoliko se sudjelovalo barem tri cijela dana; u trenutku smrti: primivši Apostolski blagoslov ili, ako je moguće, recitirajući molitvu koju je umirući u životu redovito recitirao; kod prve pričesti: svi vjernici koji prime pričest i oni koji pobožno sudjeluju u obredu; kod mlade mise: mladomisnik koji celebrira uz prisutnost naroda, i narod koji pobožno asistira; svećenički jubileji (25., 50. i 60.): svećenik koji obnavlja odluku da će vjerno izvršavati preuzete dužnosti, i vjernici koji asistiraju jubilarnoj misi; svete misije: svi koji slušaju nekoliko propovijedi i sudjeluju u završnoj svečanosti; dijecezanska sinoda: svi koji posjete crkvu određenu za sjednice, uz molitvu Očenaša i Vjeronjanja; pastoralna vizitacija: svima koji sudjeluju jednoj službi kojoj predsjedava vizitator.²⁴

24 EI, str. 47–77; usp. I. FUČEK, *Incarnationis Mysterium – Bula Velikog jubileja za 2000.*, u *Nova Tribina – semestralna revija za religiju, kulturu i misaonu orijentaciju*, Split, X. (kolovoz 1999.) br. 18, str. 10–19; isti, pod istim naslovom, u *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 7–8/99, str. 512–518. *Praktična pitanja o Jubilarnom oprost*u, dobro je pogledati u *Glasniku Srca Isusova i Marijina*, od studenoga i prosinca 1999., pa od siječnja i veljače 2000.

DISCOVERING THE PRECIOUS VALUE OF FORGIVENESS

Ivan FUČEK

Summary

The author in the article emphasises the importance of discovering the precious value of forgiveness as a subject related to Catholic sacraments, or namely the sacrament of confession as the culmination in the process. The issue of forgiveness in the Catholic Church has gone through various forms of implementation and has many times been a contentious issue. Pope Paul VI at the demand of the Second Vatican Council totally reformed the means of attaining apostolic forgiveness in the constitution Indulgentiarum doctrina (1967). This excellent reform though is quite often left to the side in pastoral practice. With the declaration of the Jubilee year (2000), Pope John Paul II is awakening a new interest for forgiveness. The author wishes to theologially reflect on forgiveness and then direct in pastoral practice this issue, not only for the Jubilee year but also rather in a complete everyday Christian life. The author presents the issue of forgiveness in five parts.

